



ISSN-0235-1366

Селад

6+

selaad.ru



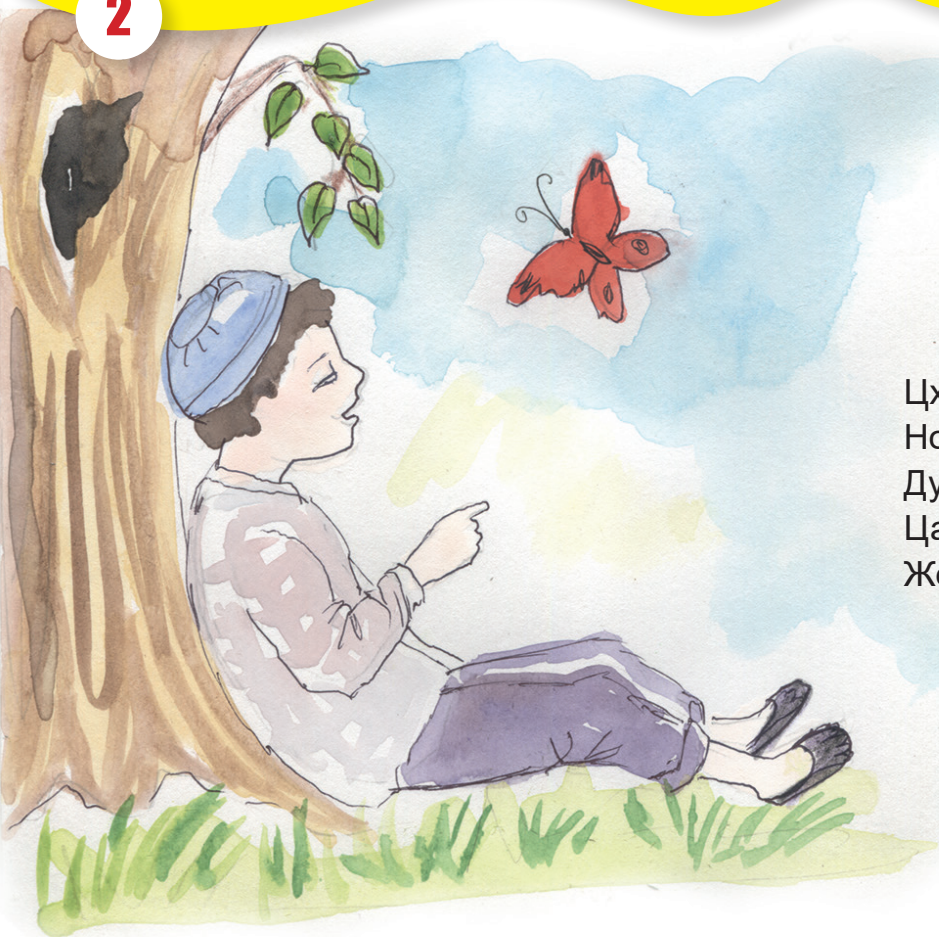
№ 6 (395) 2026
Абтынга бутт



Хьоашаланаькъан Iaьла

Дика хой сона дагарде?

Цхьа жау, ши жау, кхо жау.
Новкъа водар виъ жау,
Духьала воаглар пхи жау,
Царех кхийтар ялх жау,
Жега воалл хланз ворхI жау.



Бодж

Бодж, бодж - кIай модж
Боса баь тIа яжаш йоаллар,
Кач дото гургал уллер.
КIай модж эгар, гургал бекар,
Iуно зовне зурма лекхар.





Лисицкая Лиорай сурт,
г. Наьсаре, УЦ «Дийлла дуне»



Кхоартой Иаддал-Малика сурт, г. Наьсаре, УЦ «Дийлла дуне»

Лоамарой

Хоза да шо,
Лакха да шо,
Са мехкара лоамарой.
Эздий да шо,
Майра да шо,
Масса хехк оаш коача дой.

Денал долаш,
Хьинар долаш,
Шо лоамашта клалха кхув.
Беркат шоана
Юхаозаш,
Дац шо кхоаба лавтта, гув.

Шуца ях со,
Шуца лел со,
Шуга глалла дикал йовз.
Хлара саг шух
Бларгавайча,
Хьавша веча санна хьовз.

Овшанаькъан Мовлатхан,
Сурхо тIара ООШ, 6 «а» класс.

Къерда

Вай къаман метта юкъе укх тIехьарча хана геттара кIезига хозаш долча дешаех да къерда яха дош. Хетаргахьа, из дувзаденнад цун маIан ховш бола нах геттара кIезига биса хиларца. Цунна тешал деш да цхьадола вай дошлоргаш а, царна юкъедихьадац из дош. Цудухьа шоаш къамаьл деча хана, из дош цахарах вай къаман наха моллагIча гIордаьннача, наха дезалуча хIамах оал «бренд я из». Цун когаметта майрра ала йиш йолаш да «наха къерда хIама да из».

Къерда яхар хандош да. Боккхача наьха метта юкъе дукха еце а, из лелаш массехк калам я. Масала, ала йиш я «Наха дукхагIа къердаш дола хIама хьаде деза, хье рузкъа Iоаде воалле». Кхыча дешашца аьлча, къердаш дола хIама наха хоатташ дола хIама да. Эрсий меттала цунна гарга да лакхе вай хьоахадаь бренд, иштта дефицит яха дешаш.

Цхьадолча вай дошлоргаш тIа сел нийса а дизза а деннадац цу деша маIан.

Масала, цхьачар тIа яздаьд укх тайпара цун таржамаш: выбирать, разбирать, рассматривать. Из нийса дац. Наха лохаш дола, нах тIакхе гIерташ дола, царна дезаденна хIама да къердаш дар. ТIадувхача барзкъах, боахамах, машинах, кхыметтел даарах ала йиш я из дош. Масала, ала йиш я «Дукха къерда ца а къердаш, хьайна Iооттадаьр дIадаа». Вешта аьлча, дикагIдар ца лехаш, ца дехаш, шун тIа латтар дIадаа яха маIан да цун. Барзкъах ала йиш я «Дувхар къердача-м вацар укхаза, дегI къайладаккха хIама хилча кхоачам бе мегаргболаш ха я вайна эттар».

Машинах а ала йиш я иштта «ДукхагIа наха къерда «Мерседес» эца гIерташ, дукха лийлар из».

Хандеша массехк кепе лела йиш йолаш да из дош. Цох хила йиш я хандеша белгала соттам – къерд, хаттара соттам – къердий, тIадожара соттам – къерда, масдар – къердар, хандеша белгалза кеп – къерда, деепричасти, причасти.





Хамхой Ж.

Доа

Даде беша оттабаьбар
Ший кулгашца
Хьабаь доа.
Цу чу хьажкIаш

Чутайсаяр,
Коа тIара хьайбаш
Дузаде.
Iатто, Iасилго,

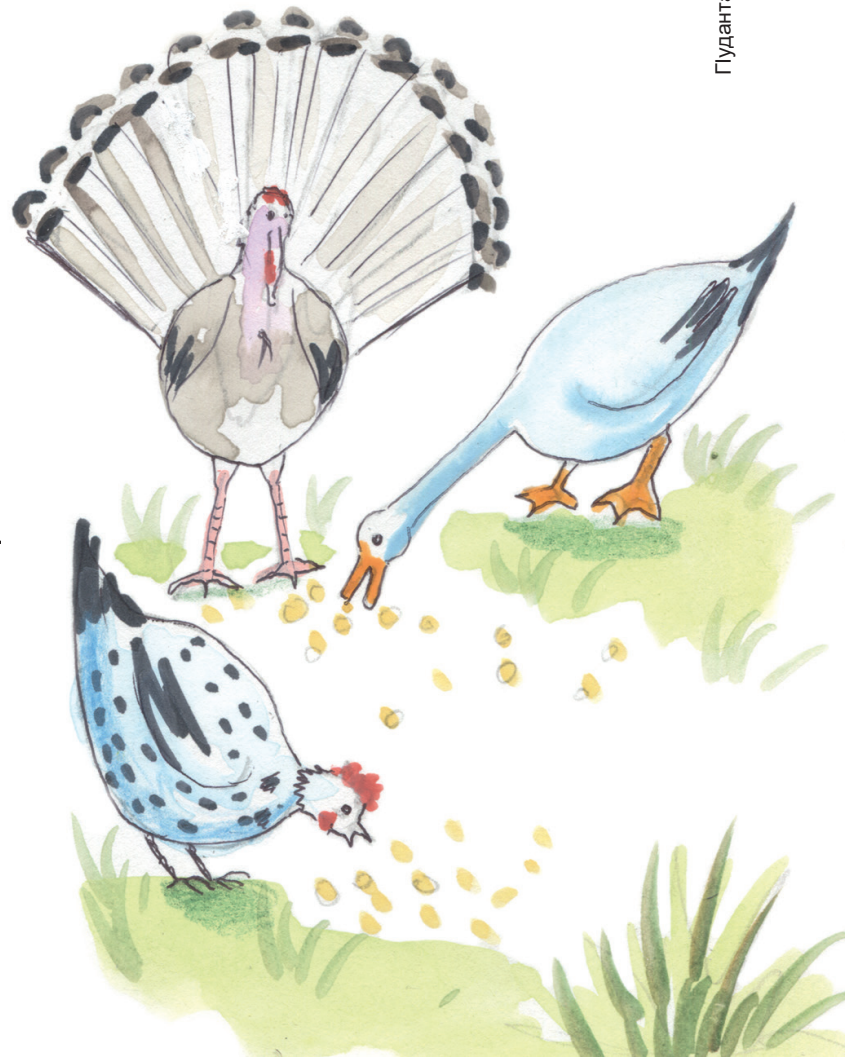
Iаьхаргаша,
Виро, говро,
Гаьзараша,
Жево, котамаша,

Москалаша
ХьажкIаш йиар
ДIаьхача Iанна.
БIаьсти йоаллашехь,

Боассабенна,
Даде хьабаь доа бисар.
Шедоа хьайба
БIаь тIа даьлар,

Оалхазараш хьахийцар.
Юха доа
Хьалбиза беза,
Юха а хьатIа ма доагий Iа,-

Аьнна, даде,
Тушола бетта,
Беш йизза
ХьажкIа дIайийра.



Iарчакханаькъан Сали

Аьла малав?

Тиркаца вахаш хинна-
ча Аьдий Сурхохи аьла Му-
состахи дола илли Юмадеш,
хьехархочо хаьттад:

- Новкъостий, хьан
ховргдар аьла яхилга фуд?
Малав из?

Яне кулг айдаьд.

- Алал, Яни, малав аьла
яхар?

- Йол йола саг ва-кха, -
яьхад дешархочо.



Гудантанькъан Д. сурташ

Хьо мишта кхаьчай укхаза?

Техьашкарча парта тIа ва-
гIа Ини, харцахьа лелаш а вай-
на, хьалхашкахьа Юхоаваьв хье-
хархочо.

ЦIаьхха, дIахьежача шийна
юхе ягIа йиIиг бIаргаяйна:

- Хьо мишта кхаьчай укха-
за? – яьхад Ине.



Дас хержа нус

Цхъа да хиннав, ший воӀа саг йоалае гӀерташ. Шийга дас йоалае яхача йоӀа раьза хиннавац воӀ. Иштта из кьовсам а болаш уж лелача хана; да, цамогаш а хинна, вежав. Унахочунга хьажа нах ухаш хиннаб. Фу дуаргда Ӏа, фу деза хьона, аьлча; цхьаккха а хӀама дезац, дуача хӀаманца чам бац ший, оалаш хиннад цо.

Цхъан Ӏуйрийна воӀага аьннад дас:

- Сийсара гӀа дайра сона, маькх еча оаркхо чу юhebиса боалла миста бод биа се тоавенна. Ӏа сона из бахьаре, тоалургвар со.

Удаш вахав воӀ, дас шийна йоалаергья яха йоӀ йолча. Ше бена никъ цо дӀабийцача, йоӀа аьннад цунга:

- Оаха-м, тхоай гӀулакх даьлча, дила а диле хьалъолл оаркхув, тха оаркхох-м баллац хьона миста бод.

Удаш вахав из, ше догдоаха йоӀ йолча. Цига цо ше бена никъ дӀабийцача, йоӀа жоп деннад:

- Укхаза ба бод-м, мел беза а, цхъабакъда диг ца дахье, ахбаккха хала хургболаш, чӀоагӀа ба из.

Миста бод бахьаш ше цӀагӀа хьачуволлашехь, аьннад воӀа даьга:

- Ӏа-м сога ма йоалае ма яхарий аз догдоаха йоӀ, хьо сона йоалае гӀертар йолча со вахача, царцига ба а боацаш, аз догдоахача йоӀа белар сона ер бод.

- Цудухъа яхар аз хьога из ма йоалае, - аьнна, хьалгӀеттав, ше цамогаш воаццашехь, вижа илла да.

ТӀаккха кхетадаьд воӀа а, из йоалае мегаргйоацилга. Дас йийца йоӀ а йоалае, ваха хайнав воккхача сага воӀ.



Оакхарий дов

Длахододар. Долалур №5, 2026 ш.

- Борз йийнаяр сийсара оаха,
Къаьна хиннад цун дулх.
Берза цюка талхаргйоацаш,
Цици, ютлахьарцал тух.

Наькъах ена кIаьд а енна,
Меца хургба из хьа кер,
ХьачуйоагIе, дакъа дергда,
Тхоца дуаргда Ia пхьор.

- Бертий юь оаш?! - ийккхар берзага.
- Цул чам болашагIа хIама дий?
Цигара берзо юоарт йихьар,
Ючуделла цюг а ший.

Берзо, йодаш, уйла йора;
Дайна даьннад, яхаш, сий.
Из шийх елаш санна хетар,
Наькъа юоагIаш кхийттай зIий.

БусIехарго, тIехьакхайкаш:
- Фу хилар хьона, - юоахар, - борз?
Из ча йолча юяхакхьар,
Никъ а лоацагIа хеташ кхозза.

Берзо аьлар:
- Бехк ма баккха,
КъинтIераяла сона, ча!
Дукха биаб вай цхьана кхача,
Говраш, доахан диад, жа...

СирIилга муIаш - шалташ санна,
Циска мIараш - урсаш мо,
БоргIилг - аьрзи санна майра,
Дала долда вайна гIо!

Хала юоагIа со кIалхарьяьнна,
Ю ца кхеташ лаьттах ког,
Уж мо лоалахой хилар - бала,
Царна бертий юоае мог!

ЧхьагIалкх елар, аркъальухаш,
Берзах хеташ яцар дош.
Ча, борз яцар белам безаш,
ЦIур болла яр дика ховш.

ЧюагIа берза раьза юоацаш,
Ше уллачара ча хьалгIотт:
- Аз дергда царна доагIар,
Дуне дергда царна готта!

Вахар хилац, бала боацаш,
Седкьий бист лаьтта кхоач.
Лоалахошта раьза юоацаш,
Хичолаш еш, ча дIакхоач.

- Ва сиргIилг! ЦIагIа йий хьо? -
Чано наIарах детт ший тIод.
- Бераш кхерадеш, фу леладу Ia?
- Жоп да сона, хьаараотта!

Фу хилар-хьогI шух, яхаш,
Шуга хьийжа, бIаргаш деннад кIай!
Фу деш дагIа шо, хьа ца доагIаш?
Долхаш-доагIаш хила деза вай.

- Ча, Ia тхox бехк ма баккха!
КIаьдденна, корта бIагораух.
Ча йийнаяр сийсара оаха,
Молха мо дарбанна да цун дулх.

ХьачуйоагIе, дакъа дергда,
Тхоца дуаргда Ia пхьор.
Наькъа ена кIаьд а енна,
Меца хургба из хьа кер.

- Ча а юь оаш?! - хьаттар чано.
- Цул чам болашагIа хIама дий?
Ча дIаййккхар, кхераенна,
Корта Ючубелла ший.

Борз увгIар, паькъарг цIувзар,
КIалхарьяьнна хIанзза ча!
Къар ца лучан баргба аьттув,
Бокъо яргья, халаш, цкъа!

Гудантанакъан Д. сурт

Гудантанакъан Д. сурт



Ци яьлча кIур боал, тувлавелча гIалат доал.

Цхьан сага ши вахар деннадац.

Га дика я, сом латаш яле; саг дика ва, гIулакхаца вале.

Лакхача хена мух ийшабац, дикача сагах алар ийшадац.

Гаьнашта лакхе «шорх» латт, гаьнашта лохе тем латт.

Везачоа далар а ийшадац, цавезачох алар а ийшадац.

Визза кьонах овлияэл лакхагIа лаьрхIав Дала.

Иман дар ва ираз дар.

Саг болатал чIоагIагIа вале а, зизал бочагIа ва.

Салиханов А.

Іарапханаькъан Ахьмада Марем

Лоаман кхалсаг даим а хиннай деналца, майралца, нийсхо лехарца ювза-енна. Цу тайпарча нахах цаІ хиннай Галашка яьха Іарапханаькъан (Хамхой) Ахьмада Марем.

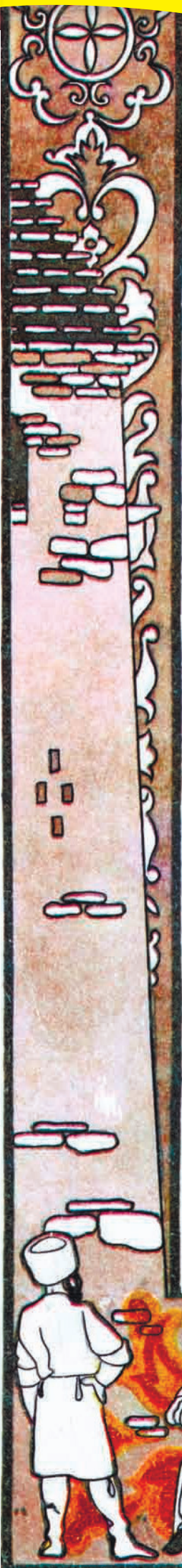
Марем яь хиннай 1963 шера бекарга бетта 20 дийнахьа, Нохч-ГІалгІай АССР Оалкам оалача лоаман юрта. Из кхувш енай Хамхой СараІала Ахьмада дезале, 1981 шера шоай юртарача юкьера ишкол чакхйоккх цо. Галашкарча Іарапханаькъанга маьре яхача, цьхан юкьа кьахьег Пажарий-Юртарча №1 йолча ишкола юхьанцарча классашка хьехаш. 1996 шера денз, из болх беш хиннай Шолжа кхален Галашкарча берий беша хьехамча йолаш. Дий зІа-мига бер долаш, шийчарга санна наьха берашка хьожаш, маьрша а машаре а хиннача сага вахар ийрчадоаккх зуламхоша. 2002 шера тов бетта Гуржий доазон тІара боагІа герзех биза, кьахетам яхилга фуд цаховш бола зуламхой Марем яхача юрта, Галашка, кхоач. Наьха фусамашка чуувтташ, цІенош а ковнаш а довхаш, лийннаб уж ювцаш йолча гІалгІай кьаьнарча юрта. Царех цьха тоаба нийсьеннай Іарапханаькъан коа а. Царга барт бетташ, лочкьаь хІамаш хьайоахаш, гІар еш йола фусам-нана соцае дагахьа, автомат тІалаь-цай зуламхоша Марема цІен-даьна. Из цунна ца тохийта духьалтійккхача кхалсага герз техад гІаьрхоша. Ший юртахошка тІабоагІача кхерамах хоам баьб цо, ше цІийна Іувдалушшехь а, хІаьта Галашке дІалаца дага хиннача зуламхой дагалаьттар, чакх ца доалийташ, дохадаьд. Ший берашта а маьра а гуш, зуламхой карах ялар хиннад цу денал долча кхалсага.

Российски Федераци Президентта Путин Владимира №598 йолча Амарца, денал, майрал гойтарах, йиззача сага декхар кхоачашдарах, Ахьмада Марема еннай РФ Турпал яха еза, сийдола цІи (кхалхарца).

ГІалгІай кьаман сийдолча кхалсага цІи йицлургьац цІаккха, цо лорабаьча мехкахошта. Карарча хана «Фаьлг» яха кьаман столицера Магасера берий беш цун цІи лелаш я. 2023 шера аьтинга бетта 12-ча дийнахьа, цо болх баьча Пажарий-Юртарча №1 йолча ишкола пен тІа, хьадиьллар Ахьмада Марема хетадаь мемориальни улг. ХІаьта Магаса кердача урамех цьханнена цун цІи лургйолаш соцадаьд.

Вай мехкарча кхалнаха меттел, кхувш боагІача кІаьнкашта а дика масал хургда аьнна хет сона Марема вахарах, цо довзийт мишта дукха езаш лелаш еза Даьхе, из мишта лораш еза, ший са ца кходеш. Цул совгІа зуламах ца кхера, цунца кьовсам лоаттабе Іомабу цун вахара масало кьонабараш.

Іарапханаькъан Марема цІи дагалувц зІамигача а доккхача а вІашагІкхетарашка; дика юртхо, нана, маьра тешаме йола сесаг санна. Цунна карагІдаьннар дуккхача кхалнаьха дегаш ураувттадеш а чІоагІдеш а да, аьнна, хет сона.



Хамхой Дауд

Наьн-нана

Наьн-нанас, харцахьа
ма лела, аьнна, ше човхайи-
ча, елха а елхаш, Азас йоах:

- Аз тхоай бабайга дла-
аргда хьа, со цIаяхача, Ia
сайна йийттай аьнна.

- Ай, со хьа еций? -
йоах йоккхача сага.

- Яц, - йоах Азас, - хьо
са яларе, Ia со, чувха а ца
еш, ловзийтаргьяр.

Шийна ахча а денна
хьаьстача:

- Хьо-м са хиннай, -
аьле, мархIа а елле, хьоаст
Азас ший наьн-нана.



ЗIамига ва со

- Фу оамал я из хьаяр, -
йоах нане, - даиман мецлуш
яр?

- Са оамал яц из, нани,
са мецлуш йолча гийга оа-
мал я из. Со бехке мичав,
гийг мецлора яхаш. Цо са-
ца-м тигац, ше мецъелча.

- Яа хIама хьая, яхаш,
моцалла а хьогалла а сато-
халуш веце, фу кьонах ва
хьо? - йоах нане.

- Кьонах вац со, зIамига
кIаьнк ва со. Кьонах хилча,
сатоха мег аз, - йоах кIаьнка.



Хургдар хинна даьлча мара...

Сигала хьежача сийрда малх,
Деша йодар лайна цхьалха.
Нана, раьза йоацаш, кхайк;
Хлама тлаювха, яхаш, цунга.

- Блайха ма бий дошо малх,
Деррига дуне даьннад цхьалха,
Ара блясти яьннай, нана,
Йовхал эшаш яц укх хана.

Къарлуц нанна ший йилиг,
Блястено хьаь тла баьккха ши бларг,
Сайренга кхаччалца лийлар сетташ,
Сецца йийстар цун къамаргаш.

- Ма аьннадарий, гоавар, хьога -
Ладуьгла хьайга яхачунга,
Хьох профессор хьахилар,
Хилар сона токхабе мухь.

Дехкеяьннай лайна члоагла,
Наьнага лацадуьглагах,
Кхо клира даьккхар дарба деш.
Кхетадир, яхар дар мел эш.

Хланз-м хетташ клордаю:
- Фу дувхарга, фу дергда?
Хургдар хинна даьлча мара,
Длакхетац шух - берех хлара.



Чиркхи ломе

Лома тIа а ена, цIогIа техад чIиркхо:

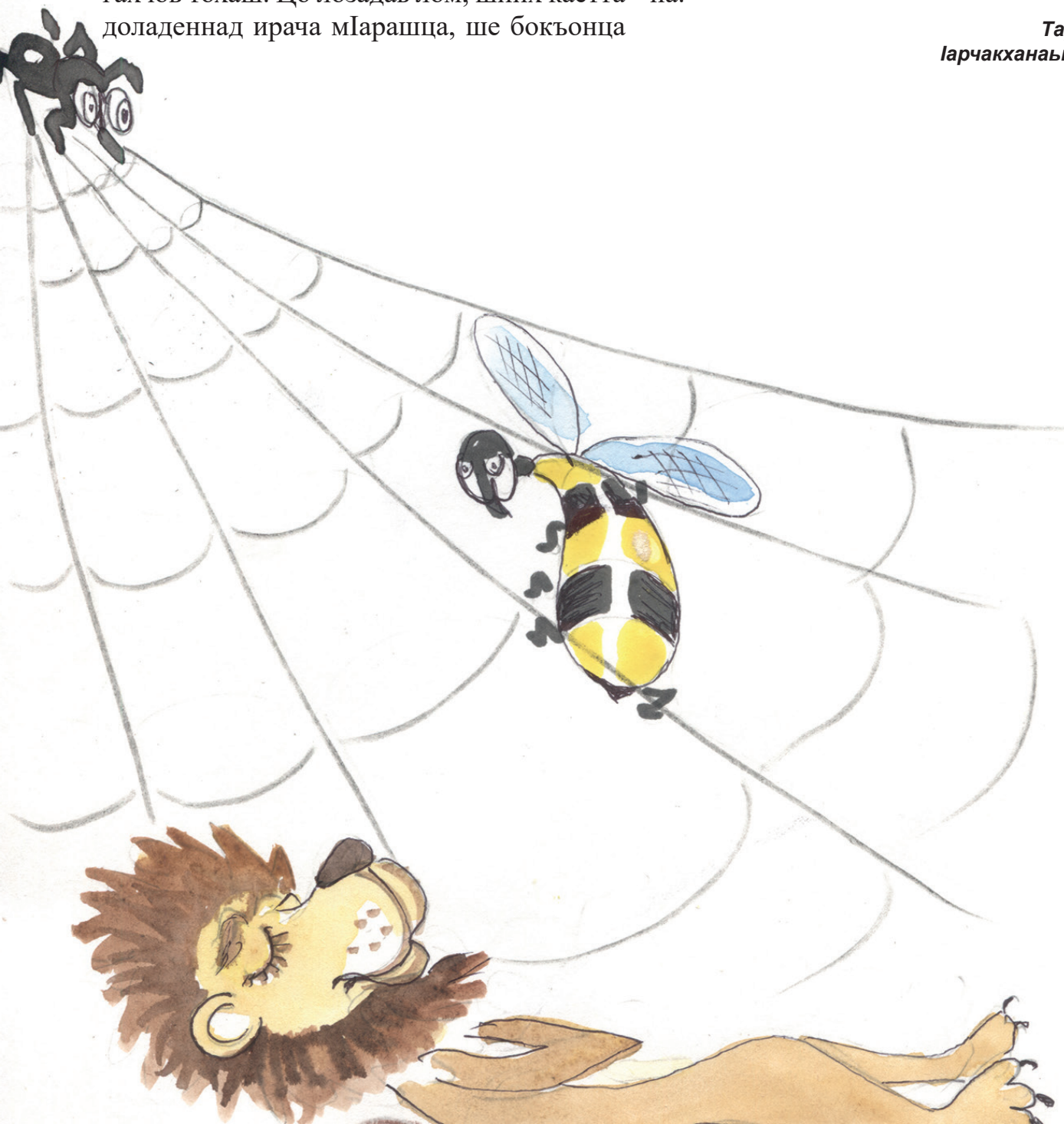
- Со кхерац хьох, зиртилг миссел сол чIоагIагIа дац хьо! ДIауйла ел Iайха, сенца ба из хьа низ? МIараш еттарцеи царгаш еттарцеи? Из-м маьрах лета Iемача моллагIча сесага а ховш ма дий. Даьра, я со хьол дуккха чIоагIагIа! Хьо раьза дале, латарца хьожаргда вай совле хьан йоаккх!

Ший йишмаIаш еш, тIакхийттай чIиркх лома, мосаш йоацача моттиге мераIургах юв тохаш. Цо лозадаь лом, шийх каетта доладеннад ирача мIарашца, ше бокьонца

денна дIадаллалца. Лом эшадаь чIиркх, гIетта урагIьяхай, коталон илии доахаш. Цу ханна духьала нийсденнача мазаша дIалаьдай из. Ше цар йийхка леш латташе а, латкъаш хиннай чIиркх, дунен тIа эггара чIоагIагIа вола моастагIа эшаваьчул тIехьагIа, хурдийьяьннача гизга мазаша ше ер лаца могаш.

КЮанолг хетаяь я, шийл тIехвар эшаваьвале а, шийл эсалагIчунгара ийшачуна.

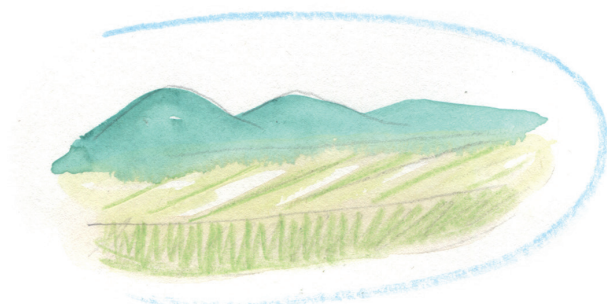
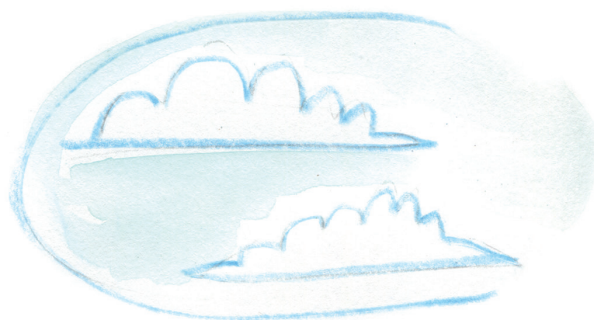
Таржам даьр
Iарчакханаькъан Сали.



Овшанаькъан М.

Сигала наьк деш, лелаш хул
Боамбе лоами.

(Морхаш)

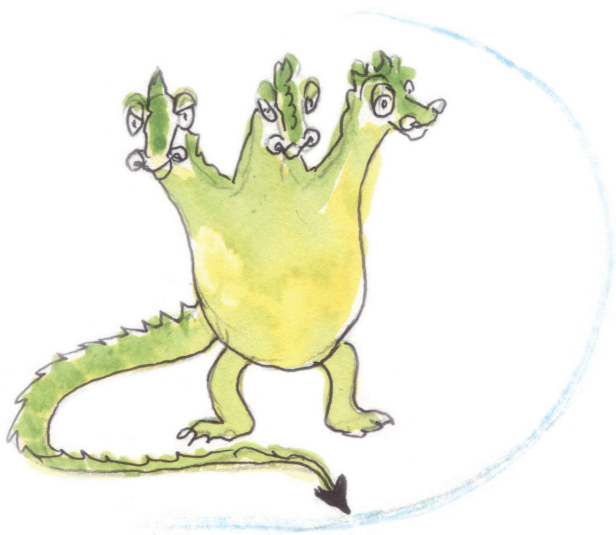
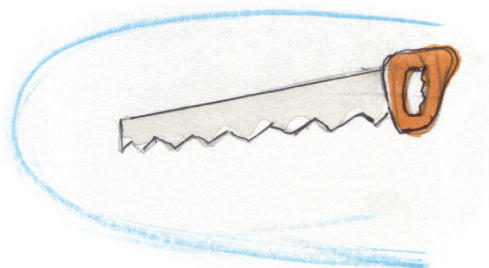


Ховли-довзали? Фуд шера
Диазза дувхар хувцар?

(Латта)

Дла-юха хьекх, чил юлег,
Юйожаш латта корсам эг.

(хдэх)



Кортош цун ма дукха да,
Метташ тур санна ира да.

(Сармак)

Кроссворда дашхаргаш:

ПХОРАГИА: 1. Маркхал. 3. Мужалт. 4. Говр. 5. Гота. 6. Ахьар.

УРАГИА: 2. Лаблиг. 5. Гахьар.

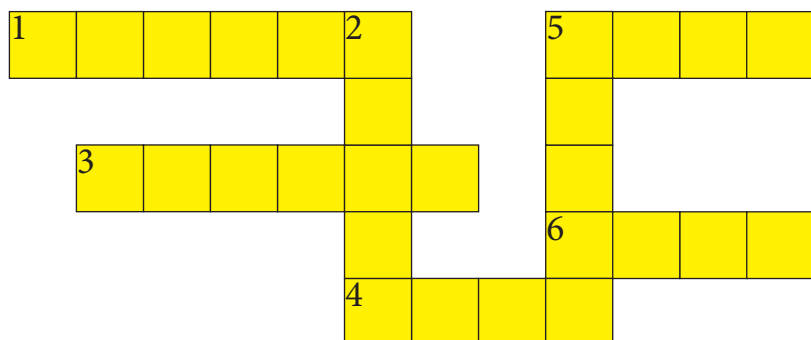
Кроссворда хаттараш:

ПХОРАГИА:

1. Гишлош ю гирс. 3. Беттагар-га синоним. 4. Коа тIара хъайба. 5. БIаьсти яьлча, ахархоша йо-лаю из. 6. Хъарара дахъа напа-гIа.

УРАГИА:

2. ГIор-Дадеца хула йиIиг. 5. МоллагIча хIаман тIа ду сурт-догам.



Оттаяьр я
Булгучанакъ-
ан Амина, Сур-
хо тIара ООШ,
7 «а» класс.

Кроссворда дашхаргаш да 15-ча оаглон тIа.



КирбитIе.
Т. Агирова сурт

Дошлорг

Ахъар (да) – помол.

Аьла (ва) – князь.

Гахъар (да) – узор.

Гота (я) – весенняя пахота;
плуг с упряжью.

Иман (да) – высокая
моральная чистота.

Льаьлиг (я) – снегурочка.

Мужалт (я) – обложка.

СиргIилг (я) – бычок.

ЧхъагIалкх (я) – шакал.

ЧIиркх (я) – комар.



Детский журнал «Селаад»
(Радуга) №6 (395), 2026 г.

Учредитель:

ГАУ РИ «Издательский дом
«Сердало».
Издается с сентября 1986 года
на ингушском языке.

Зарегистрирован Управлением
Федеральной службы
по надзору в сфере связи,
информационных технологий
и массовых коммуникаций
по Республике Ингушетия.
Регистрационный номер
ПИ № ТУ06 - 00029
от 19 сентября 2019 г.

Главный редактор
Гагиева М.М.

Художник: Д. Гудантова
Дизайн: И. Курский

Сдано в набор 17.06.2026 г.
Подписано к печати 21.06.2026 г.
Дата выхода в свет 30.06.2026 г.
Формат 60x84 1/8.
Бумага офсетная.
Печать офсетная.
Уч.-изд. л. 2,2.
Тираж 2000.

Адрес редакции и издателя:
386101, Республика Ингушетия,
г. Назрань, пр. И. Базоркина, 60.
Сайт: selaad.ru.
Email.: selaad.ri@mail.ru
Телефон: 8 (8734) 77-11-84.

Отпечатано
в ООО «Бланкиздат»,
357600, Ставропольский край,
г. Ессентуки, ул. Никольская, 5.